

Konak ve Çatı'da Manevî ve Kahramanlık Ögelerinin İşlenişi

Taner NAMLI*

ÖZ

Türk tarihinin edebî kaydını düşmek gibi bir sorumluluğu üstlenerek bunu hakkıyla yerine getiren Mustafa Necati Sepetçioğlu, romancılığımızda millî romantizmin sembol isimlerinden biri olmuştur. Sepetçioğlu, *Konak* ve *Çatı* adlı romanlarında, Türk milletinin tarih içindeki macerasından çarpıcı ve önemli bir kesiti konu edinir. Bu iki eserde; bir Yesi dervişi olan Kumral Dede adlı başkahramanın merkezinde, Ertuğrul Beyin son dönemlerinden Osman Beyin ölümüne kadar olan bir dönemin manzarası resmedilmiş, Osmanlı yapılanmasının bir tür zemin etüdü yapılmıştır. Osmanlı devletini kuran iki önemli olgu olarak karşımıza çıkarılan "manevî ögeler ve kahramanlık", Türk milletinin inanç ve cesaret yönlerinin kendini ifade etme biçimleri olarak öne çıkar.

Çalışma, romanlardaki manevî ögelerin ve kahramanlık ögelerinin, Türk dinî ve sosyal hayatının özellikleri de göz önünde bulundurularak, romanlarda hangi yönleriyle, nasıl bir üslup içerisinde işlendiğini tespit etme amacı taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Manevî ögeler, kahramanlık ögeleri, ögseği, kılıç.

ABSTRACT

The Usage of Morale and Heroic Elements in the *Konak* and *Çatı*

Mustafa Necati Sepetçioğlu who took the responsibility of making Turkish history known in literary terms and achieved this goal successfully is one of the symbolic names of national romanticism in our novels. Sepetçioğlu uses remarkable and important adventures of Turkish nation as a subject in his novels, *Konak* and *Çatı*. In these two works, with a Yesi dervish hero called Kumral Dede, a period from last periods of Ertuğrul bey to the death of Osman bey is represented, a preparation phase for the Ottoman Empire takes place. The two important facts believed to found the Ottoman Empire "morale and heroism" are reflections of belief and bravery of Turkish nation.

This work has the purpose of determining how and from which point of views the morale and heroic elements are treated by taking Turkish religious and social lifes' features into account.

Key Words: Moral elements, heroic elements, ögseği, sword.

* Doğukent İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmeni, Fırat Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi / Elazığ, e-posta: tanernamli@mynet.com

Giriş

Mustafa Necati Sepetçioğlu; Atatürk'ün "tarihi yazanların tarihi yapanlara sadık kalması gerektiği" düşüncesini eserleriyle ortaya koymuş bir son dönem Türk romancısıdır. O, konularını tarihten seçerek bir tarih anlatıcısı; merceğini ise Müslüman Türk insanına ve onun yaşadıklarına odaklayarak millî hayatımızın romancısı olma konumuna yükselmiştir. O, bin yıllık Anadolu maceramızın romancısıdır. Tarihi sevdirmesi; tarihi, edebî hayatımızın dolaşımına sokma gayretleri, onu romancılığımız içerisinde ayrı bir yere koyar. "1970'lerden günümüze uzanan dönemde yetişen nesillerin tarihî romanlara olan ilgilerinde ve özellikle bu ilgi çevresinde –nispî de olsa– hayat bulduğuna inandığımız tarih şuurunda en büyük pay, hiç şüphesiz onundur" (Çetişli 2006: 65).

İncelemeye tabi tuttuğumuz bu iki roman; *Kapı*, *Kilit* ve *Anahtar*'ın zamansal açıdan devamı olarak dördüncü ve beşinci kitaplar olarak karşımıza çıkar. Bu romanlar, Kumral Dede adlı baş kahramanın merkezinde, Ertuğrul Beyin son dönemlerinden Osman Beyin ölümüne kadar olan bir dönemi konu edinir. Osmanlı varlığının Anadolu'da filizlenişi ve kökleşmesi öykülenir. Sepetçioğlu'nun bu eserleri, kuru tarihî bilginin dışında merkeze aldığı insan varlığı, insan varlığının niyet ve eylemleri ile edebî bir tarih anlatısına dönüşür. Romanlarda 700 yüzyıl öncesi bir yaşamın anlatımının yapılması neticesinde, o dönemin sosyal hayatının belli başlı unsurları olan manevî öğelerin ve kahramanlık öğelerinin öne çıkarılması kaçınılmaz olmuştur. Romanlarda işlenen bu öğeler; romancı muhayyilesinde, Türk millî hayatının yeniden kurulmasının ve yeniden yapılanmasının temel tuğlaları olarak görülür.

Konak ve Çatı'da Manevî ve Kahramanlık Öğelerinin İşlenişi

"Manevî öğeler" ve "kahramanlık", Türk milletinin karakteristiğini en iyi ifade edebilecek kavramlar arasındadır. Birbirini tamamlayarak bir yaşayış tarzını da ifade eden bu öğeler, Sepetçioğlu'nun eserlerinin genelinde ve inceleyeceğimiz bu romanlar düzleminde, kişi ve topluluk yaşamında görüneni ve görünmeyeni, iç ve dış yapıyı bütünleştirici, tamamlayıcı öğeler olarak karşımıza çıkar. "Manevî öğeler"; başta dinî yaşayışı, örf ve adetleri, gelenek ve görenekleri, millî bilinci, ahlakî yapıyı ve dili karşılarken "kahramanlık öğeleri" ise; Türk'ün cesaretini ve mücadelecî yapısını karşılamaktadır. Özetle "manevî öğeler" ve "kahramanlık öğeleri", *Konak* ve *Çatı* romanları özelinde, İslamî inanış ve Türk kültürü etrafında gelişen yaşayış ve sembolleri karşılar nitelikte ele alınmıştır.

İslamiyet'in tesiriyle birlikte meydana gelen Müslüman Türk yaşayışı, kendi bünyesindeki özellikleri ile birlikte kendine has bir görünüm kazanmıştır.

Bu dinin bayraktarlığını yapan Türk milleti cihangirliğini, kahramanlığını ortaya koymaktan çekinmemiş, dinin manevî duyarlılığını da muhafaza etmeyi bilmiştir. Türklüğün büyük manevî önderi olan ve Müslüman Türk'ün Anadolu'ya akış yönünü tayin eden Ahmet Yesevi, bu bakımdan önemli bir hız noktası olmuştur. Yesi tekkesinden Anadolu'yu Müslümanlaştırmak ve büyük bir medeniyetin tohumunu ekmek üzere yola çıkan alperenlerin yolculukları, böylelikle bir Anadolu aydınlanmasının gerçekleşmesine sebep olmuştur. Bu iki romanın kahramanlarından biri olan Kumral'ın yolculuğu da bu türden bir yolculuktur.

Konak ve *Çatı* romanlarında; Yesi tekkesinden irşat vazifesini gerçekleştirmek üzere yola çıkan Kumral Dede ve babasını arayan Rahman adlı gencin yoldaşlıkları ve yaşam serüvenleri konu edinilir. Kumral Dede ile Rahman, alp ve eren tiplerinin bir birleşimi olarak karşımıza çıkarılmıştır. Rahman'ın kahramanlık, cesaret, savaşçılık gibi meziyetleri, Kumral'ın veli tarafıyla bütünleştirilmiştir. Rahman ile bir Yesi dervişi olan Kumral Dede, Anadolu'ya doğru eşzamanlı yola çıkarak maceralarını birlikte sonlandırırlar. "Çünkü her ikisinin çıkışı ve hedefi birdir. Sürekli ileriye doğru hamle yapan bu iki kahraman, mitosun iki yüzüdür" (Özcan 2003:79). Bu iki roman, ana omurga olarak bu iki kahramanın serüvenini çerçeveye almış, Osmanlı devletinin kuruluşunu ve diğer bütün olayları bu ana omurgaya sarmıştır. İlk yayınlanış tarihleri 1974 olan bu romanlarının isimlerini, "başlık-içerik" uyumu bağlamında düşünerek seçen Sepetçioğlu; *Konak* romanında, Anadolu'nun son durak olarak seçilmesi ve yerleşilmesi sürecini; *Çatı* romanında ise; Osmanlı hayatının yerleşik bir düzen haline dönüşmesi ve bir devlet görünümüne bürünmesi sürecini anlatır.

Konak romanının girişinde, Kumral ile Hazret-i Pir arasındaki son konuşmanın anlatıldığı kesit, Yesi'deki tekkede geçer. Bu tekke, Yesi dervişlerinin piştiği bir ocak konumundadır. Bu ocağın son dervişi olarak kanatlanmayı bekleyen Kumral, Hazret-i Pir'den izin ister ve öğseğisi fırlatılarak tekkeden ayrılır. Öğseği, bu yolculuğun sembol objesidir. İrşada çıkan Yesi dervişlerinin konacakları yeri işaret ederek nereye düşmüşse irşadın orada yapılacağını işaret eder. Kumral ile Hazret-i Pir arasında gerçekleşen diyalog bunu açıklamaktadır:

"Bu öğseği nedir... bu öğseği?

Bu ocağın yanar ateşidir.

Ocaktan murat?

Tohumdur.

Ya her tohum yanar mı?

Yanmazsa can bulamaz. Can bulmazsa üremez. Üremezse son bulur.

Tohum bir midir?

Birdir efendim.

Neden birdir?

Bin olsun diye, on bin olsun diye.

Tohum öğseği ise neden atarız?

Her tohumu bir yel uçurur; yoksa tohum otun dibine düşer; ya çürür ya ölür. Yeşerirse bile cılız yeşerir.

Var uç öyleyse oğul Kumralım. Sok elini ocağa, ver öğseğini. Mevlâm ne buyurmuş, elimiz nere varır... durma!" (Sepetçioğlu 1976: 13).

Anadolu'nun Müslümanlaşması, bu "Horasan erleri"nin göçleriyle gerçekleşmiş, böylelikle Anadolu *Konak*laşmış, Müslüman Anadolu'nun *Çatı*'sını da bu manevî kişiler kurmuşlardır. Yesi dervişleri, coğrafyaları fetheden Türk cihangirlerinin kılıçlarının gölgesinde, bu coğrafyaların manevî fetihlerini gerçekleştirmişlerdir. Bu manada, Anadolu'yu Müslümanlaştıran ve Türkleştiren gerçek kahramanların bu Yesi dervişleri olduğunu söylememiz yanlış olmaz herhalde.

Romanlarda, dinî misyona sahip olan kişilerin toplum üzerindeki etkileri de gözden kaçırılmamalıdır. Eski Türk toplumlarında dinî kimlikleri öne çıkan insanlara gösterilen saygı ve itibar, onları bir tür toplum önderliğine taşımış; dünyevî ve uhrevî anlamda yol gösterici olmuşlardır. Romanlarda bu anlamda bu isimlerin sıkça zikredildiği ve onların Anadolu üzerindeki tasarruf haklarının boyutları görülebilir. Edebali tekkesinde yapılan bir meşverette yaşananlar, bu gerçeği ortaya koymaktadır. Saru Saltuk, Taptuk Emre, Yunus Emre, Tokatlı Baba, Kaygusuz Abdal, Abdal Musa, Geyikli Baba gibi Anadolu erenleri bu meşveret de hazır bulunan isimlerdir. Anadolu'nun manevî tapusunu elinde bulunduran bu şahsiyetler, Anadolu'nun siyasî durumunu gözden geçirerek çeşitli kararlar alırlar. Saru Saltuk'un şu sözleri, onların yüklenmiş olduğu misyonu açıklar niteliktedir.

"Kaygusuz, oğlum Kaygusuz! Beni eyi dinle şimdi. Ben öldüğümde, cenazemi altı yere gömecektin, yedi yere göm. Altısını biliyordun, yedincisi İznik olsun... İznik'te mezarımı gören duyan gelip beni bulur. Gelip beni bulan da İzniğe sahip olduğumuzu anlar, benden medet bekler; mezarımın yanına yerleşen bile olur. Cesedim toprağa sahip çıkar toprağa... Anladın mı şimdi? Aklın varsa gâvur içine gömülmeni vasiyet eyle..." (Sepetçioğlu 1976: 190).

Manevî anlamda öne çıkarılan isimler yukarıda isimlerini sıraladığımız manevî kişilerin dışında, başta Kumral Dede olmak üzere, Şeyh Edebali, Edebali'nin erenleri, Mevlana Celaledin-i Rumî ve Yunus Emre'dir. Konak romanında, Osman Beyin Mevlana ve Yunus'la daha henüz genç yaşta tanıştığına şahit oluruz. Selçuklu Sarayı'nın merdivenlerinde ikisi karşılaşıncaya geleceğe yönelik bazı işaretler, Mevlana tarafından Osman Bey'e aktarılır:

“Mevlânâ Celâleddin ‘durma Osman’ dedi; ‘burda beklemen beyhude... yürü, kendi zamanına yürü oğul... Bize, şu merdivenlerin başında biri, yürü, dedi, izin verdi. Biz, halka izin verdik. Hepsi senin içinmiş, şimdi anlıyorum. Hayırlı olsun!” (Sepetçioğlu 1976: 93).

Mevlana ile karşılaşmanın anlatıldığı sahnenin hemen akabinde, Osman Beyin Yunus Emre ile buluşması aktarılır. Böylece manevî bir çerçeveye alınan Osman Bey, maddî ve manevî bütün yönleriyle tamamlanmaya çalışılır. Bir yandan da Şeyh Edebali, Saru Saltuk, Taptuk Emre, Yunus Emre, Tokatlı Baba, Kaygusuz Abdal, Abdal Musa, Geyikli Baba gibi manevî kişilerin de desteğini yanına alır. Artık o ideal bir bey ve lider kişi olarak macerasını yaşamaya başlayacaktır. Anlatılan bu olayların tarihî gerçekliğe uyup uymadığı ayrı bir tartışma konusudur. “Yazar, tarihsel olmayan insan eylemlerini hayal dünyasında canlandırır” (Çelik 2007: 111).

İçlerinde taşıdıkları inanç ile Asya’dan Yesi’den kopup gelen bu manevî kişiler, eski çağ kalıntılarının üstünde yepyeni bir medeniyetin rüyasını görürler. Taş yontucunun Kumral Dede’ye söylediği sözler, onların üstlenmiş oldukları vazifeyi okuyucuya açıkladıkları ifadelerdir:

“Bir kubbe şeyhim, bir kubbe, Tekfurlardan, Selçuk ustalarından kalanları bir kubbe örtmeli. Öyle taşlar yonttum ki kağşamışlığı sarıp sarmalayacak, bu sütunları diriltecek, istese de istemese de bizi kubbeye götürecektir... Say ki gökyüzü olsun bu kubbe... Say ki biz yonttuğum bu taşları; buraya geldik... Kalıntıları, kağşamışlığı sarıp sarmalayacağız... Ta nice sonraya kalan bizim sargılarımız olacak, bizim kubbemiz olacak; gerisi nafile, boş söz...” (Sepetçioğlu 1976: 127).

Romancı merceğinin özellikle odaklandığı kişi olan Kumral Dede, manevî yönüyle başta Rahman olmak üzere, Osman Bey ve çevresindeki herkes için kurtarıcı ve yol gösterici bir “Yüce Birey” (Fordham 2001: 74) kimliğine dönüşür. Kumral Dede manevî bir uç beyidir. Rahman’ın Kumral Dede ile karşılaşması, Yesi’den ayrılan Kumral’ın yolda hastalanması ve Rahman’ın onu yolda yaralı halde bulması ile gerçekleşir. Kumralı tedavi eder. Aynı şekilde romanın akışında, yolda Moğol çapulcularının yaraladığı Rahman’ı yaralı halde bulan Kumral Dede onu bir anda iyileştirir. Bu durum, iki kahramanın birbirlerine olan bağıını güçlendiren hem maddî hem de manevî boyutu olan bir temastır. Rahman’ın Mürsel ile aralarında geçen bir konuşmada sarfettiği şu sözler Kumral’ın onun için ne ifade ettiğinin göstergesidir: “Benim, yiğitsem yiğitliğimi veren şey o, alpsam alplığımı veren... Kumral Dede’nin erenliği benim alplığıma su veriyor... Babamın kılıcına su veriş neyse ben derim ki erenin, alpın gönlünü dolduruşu da odur. Kumral Dede olmasa alplığım pırtılmış bir içlik gibi üstümde iplik iplik dökülür” (Sepetçioğlu 1977: 246).

Rahman için olduğu kadar, Osman Bey için de Kumral Dede'nin önemi büyüktür. Ertuğrul Beyin sürülerine saldıran Moğol çapulcuları ve Tekfurun adamlarına karşı koyan Osman Bey yaralanır ve Rahman tarafından kurtarılır. Osman Bey, yaralı halde Kumral Dede'nin yanına getirilir ve iyileştirilir. Kendine gelen Osman Beyin Kumral'a bakarken aklından geçirdikleri Kumral'ın Osman Bey için de bir kılavuz görevi üstlenmiş olduğunu ifade etmektedir:

"Osman Bey yanı başına bağdaş kurup turan Kumral Dede'ye baktı... Bir ara Yunus'u bir ara Mevlânâ'yı gördüğünü sandı; yüzde, sakalda, gözde... Taşı, toprağı, ağacı, insanları bir yumuşak ip çekip çeviriyordu; görünmüyordu ama görünenlerden daha essahti; bunların: Yunus'un, Mevlâna'nın, bu Kumral Dedenin... bunlar gibilerin ellerinde daha yumuşuyordu. O zaman bu ipten yararlanmanın akıllı adam işi olduğuna inanmıştı; dünyayı bu ipe bağlamak, dünyanın dingilini bu ipten döndürmek..." (Sepetçioğlu 1976: 138).

Bunlara bağlı olarak bu kişilerin yaşadıkları mekânların da manevî ocaklar olduğunu belirtmek gerekir. Tekke hayatı, hakikatte belli bir döneme kadar sosyal ve siyasî hayatı tanzim eden, manevî hayatı kurduğu kadar maddî hayatı kuran bir işlevselliği de üstlenmiştir. *Konak* romanının ilerleyen bölümlerinde Ermeni Gediği'ni dergâha dönüştüren Kumral Dede'nin bu mekânı bir ocak, bir sığınma yeri olmuştur. *Çatı* romanının girişinde de Karacahisar'ın mescide dönüştürülen kilisesinde bir ikindi namazı sahnesi vardır. Burada Osman Beyin mescitte, beyliğin sorunları ile ilgili konuştuğunu, bir tür meşveret ortamı oluşturduğunu görürüz. Osmanlı'nın ilerleyen yüzyıllarında, camiler etrafında, külliye halinde oluşturduğu manevî ve maddî işlerin birlikte yürütüldüğü mekânların ilk nüvesi olarak böylelikle karşımıza çıkarıldığını söyleyebiliriz.

Millî romantik bir anlayış doğrultusunda vücuda getirilen bu romanlarda, Müslüman Türk toplumunun gündelik yaşamına ilişkin görüntülere, romanlardaki olayların akışı içinde sıkça rastlarız. Türkmen toplumunun Orta Asya'dan Anadolu'ya taşıdığı adetler, kış ayları için yapılan mutfak hazırlıkları, Hıdırellez bayramı, bey evinin yağmalanması, aşıklık geleneği gibi gelenek unsurlarına her iki romanda, uzun sayılabilecek kadar detaylı yer verilmiştir. *Çatı* romanında hıdırellez sabahından başlayarak genç kızların ve erkeklerin, âdet olarak neler yaptıkları, suda yıkanmaları, sabah çiğini toplayarak hamura katmaları, Osman Beyin evini yağmalatması, Türkmen töresinin izleri olarak öne çıkarılır. Sülemiş'e bey evinin yağmalanmasının gerekçesini anlatan Orhan Beyin söyledikleri önemlidir: "Bugün yoksulun varlığının eli Bey malına değmelidir; değdi mi bir yıl boyu eline varlık geçer... Bey dediğin esirgemez..." (Sepetçioğlu 1977: 339).

Çatı romanının genelinde Türkmen geleneğinin ve yaşayışının dolayısıyla kültürel olayların ağırlıklı olarak da yer alır. Göçer toplumun yavaş yavaş yerleşik hayata geçen toplumun adetleri olan kavurmalık-etlik hazırlamalarına da romanda geniş bir yer verilir. Özellikle Dalaman'ın aşiretindeki bu faaliyetlerde, bey karısının geleneksel etlik hazırlıklarını değiştirmeye çalışması, aşiret mensuplarına et yedirmek istememesi tepki ile karşılanır. Yine Kumral Dede'nin dergâhında kışın erken gelmesi ile birlikte tasvir edilen kış hazırlıkları, salça, turşu, kurutmalıklar misafir ağırlama hazırlıklarına da romanda geniş yer verilmiştir.

Konak romanı boyunca, bir göç eylemi söz konusudur. Bu romanın sonlarında ve Çatı romanında yerleşik bir hayata yavaş yavaş geçilmeye çalışılır. Göçerlik, manevî yapının bir unsuru olarak değerlendirilebilir. Çünkü bir yaşama biçimi olarak göçerlik, kendi kültürünü oluşturmuş ve bu kültür, romanlarda, Müslüman Türkün manevî ve maddî kültür hayatını belirleyici bir unsur olmuştur. Konak'ta, Rahman'ın kendi babasının serüvenini anlattığı bölümde görmekteyiz ki, babasının Buhara'da ailesini terk ederek ayrılmasının başlıca sebebi, babasının yerleşik hayata alışamamasıdır. Annesinin yerleşik hayatı istemesi neticesinde babası çareyi, her şeyi bırakarak Anadolu'ya kaçmada bulmuştur.

Her iki roman boyunca da, "şehirleşme problemi" yer yer vurgulanır ve göçebe Türk boylarının yerleşik hayata geçiş problemlerine değinilir. Bu bir anlamda manevî yapının pek çok yönüyle değişmeye yüz tuttuğunun göstergesidir. Göçebe kültürün kendine has yapısını birden değiştirmek elbette mümkün olmayacaktır. Osman Bey, Edebalı ile bir konuşmasında, aşiretin yerleşik hayata geçme sıkıntısını şu cümlelerle ifade eder:

"Azlığız; henüz göçer yaşayan Türkmen aşiretleri bize ısınamadı. Isınıp gelenler şehrin ne olduğunu bilemiyor; yerliye alışamıyor, bizim kendi Türkmenimize alışamıyor. Ev veriyorsun komşusununkine dikey gözünü, kocası bizim yüzümüzden ölmüş yerli kadını, eviyle, ocağıyla bir bekar Türkmenle everiyorsun, herif kadını horluyor, evin yatağını horluyor, bahçeye çardak kurup orda yatmağa kalkıyor... Giyim kuşam bir derd, yol yordam ayrı bir derd, asıl korkum çadırımızla getirdiğimiz geleneklerimizi, göreneklerimiz aldığımız hisarın dışında, çadırdaki bırakıp cıscıbilmiş gibi hisarlıların görgülerine Türkmenin kul olmasıdır." (Sepetçioğlu 1977: 139).

Türkmenler; evlerde oturamazlar, pazar alışverişlerinde zorlanır ve gayrimüslimlerle alışverişlerde sıkıntı yaşarlar. Pazaryeri vergisi ve köprü parası gibi şehir hayatına ait durumlar da boy tarafından yadırganır ve sıkıntılar doğurur. Bu süreç Türkmenler için oldukça zor bir dönemdir. Toplumsal yapıyı bütünüyle değiştiren bir kırılmanın yaşandığı bu dönemin, romanlarda başarılı bir şekilde yorumlandığını görürüz.

Dalaman'ın aşiretinden Döne adlı kadının söylediği "biz çadırdan çıkıp ev ocak edinemeyiz... Ölümümüz olur." Sözü bir anlamda bu türden yaygın bir kanaatin izlerini taşır. Karacahisar'ın alınmasından sonra buraya subaşı olarak atanan Rahman, bu görevinden memnun değildir. Şehirleşme kültürü onu da rahatsız etmekte, uyum sağlamakta güçlük çekmektedir. Bu duygularını Kumral'a şu sözlerle dile getirir: "...Benim işim değil subaşılık... Pazar yerini dolaşmak bana göre değil. Çerçi sanıyorum kendimi. Daha düne kadar kara çadırın kılında dolanıp duran heriflere buyurun kentlere, buyurun kentten giden gâvurcukların boş bıraktığı evlere denildi ya kimi aşiret direndi ben obamı bırakıp gelemem diye..." (Sepetçioğlu 1977: 84-85).

Yine Rahman aynı konuşmasında: "Toprağın yuları Türkmeni bağlamaz. Türkmen ata binmelidir, eline kılıç almalıdır; atınca vurmali, vurunca biçmelidir... Bir de... akın kesildi... kesildi. Sağda solda mırın kırımın başladı, kulağıma geliyor, üç dört hisar almayla Osman Bey sultan oldum sanır kendini, denilmekte. Türkmeni üç beş hisarda köreltip gâvurcuklara yem mi yapacak? Denilmekte. Akınlar yapılsa" (Sepetçioğlu 1977: 86-87) diyerek kahramanlık ögesine vurgu yaparak, şehirleşerek uyuşmanın eleştirisini yapar.

Göçebe Türk'ün, biricik yoldaşı ve arkadaşı silahı yani kılıcıdır. Kılıç, aynı zamanda sembol bir objedir. Romanlarda; kahramanlığın, güzüpekliliğin, hükmetmenin karşılığı olarak değerlendirilmiştir. Romanlar boyunca kahramanlar, kılıçlarıyla, oklarıyla, kalkanlarıyla savaşır, kendi güçlerini ispat ederler. Savaşçı ve göçebe bir toplumun bu özelliğinden daha doğal bir şey de herhalde olamaz. Ayrıca, Rahman'ın babasının kılıççı oluşu, Rahman'ın kılıç sevgisi ve kullanmadaki ustalığı bu anlamda anılmalıdır. Osman Beyin de kendisini iyileştiren Kumral Dede'ye kılıcını hediye etmesi ve daha sonra bey olduğunda onun elinden bu kılıcı kuşanması kılıca verilen önemi göstermektedir. Romanın ana karakterlerinin önemli bir kısmı alp tipinin örneğini oluşturarak kahramanlıklarıyla, güzüpeklikleriyle öne çıkarlar.

Kumral'ın yol ve kader arkadaşı olan debbağ, Rahman'la olan tanışmalarını şu sözlerle anlatır: "Üç kişiydik, üçümüz de zenaat ehliyedik. Yoldaşlık dileyen delikanlı yiğit ise süğlün atı, bükülmeyeceği belli kılıcıyla görünüşte alplardandı. Yanımızda oluşu güven verirdi bize; gel dedim; sabah yola birlikte çıkalım ezandan sonra..." (Sepetçioğlu 1976: 24). Rahman'ın Moğol çapulcularıyla bir yarışa girmesi ve yarış sonunda kendini yaralayan Moğollardan intikamını alması gibi çeşitli kahramanlıkların sergilendiği sahneler, roman boyunca "kahraman olma"nın gereklerinden olarak öne çıkarılır.

Romanın kahraman tiplerinin önde gelenlerinden biri de, Osman Beydir. Selçuklu sarayının merdivenlerinde karşılaştığı Mevlana'nın zihninde tam bir kahraman imgesi uyandırır: "Burulmuş, üstten iki yana düşmüş bıyık,

kara esmer yüzde mavimsiliği belli çakır gözler... yaklaştıkça daha iyi seçti, bu gözlerin kapakları üstten etliceydi, gözler çekikçe; alın; erkeğin en iyisi. Belhten bir yüz, Buharadan bir alın, daha doğudan bakışlar" (Sepetçioğlu 1976: 91). Romancının hayallediği yüz, siması ile de kahraman duruşu ve Türklüğü okunan bir yüzdür. Yunus'la karşılaşması esnasında, Kayı'nın sürüsüne saldıran tekfurun adamlarına da karşı koyan Osman Bey, burada da bir kahramanlık örneği sergiler. Bu kahramanlık sahnesinin ardından yaralanan Osman'ı kurtarmak için yetişen Rahman ise, kahraman tipinin görünümünün bir diğer örneği olarak onunla aynı sahneyi paylaşır. Bu olay akabinde de babası Ertuğrul'un isteğiyle üzerine tekfurdan özür dilediğinde bu durumu kaldıramayacak kadar gururludur ve onurludur. Ama bir şekilde bunun da intikamını romanın ilerleyen bölümlerinde almayı başaracaktır. Osman Bey, *Konak* romanının sonunda, babası Ertuğrul'un ölümü üzerine toplanan meşverette Kayı'ya hainlik eden amcası Dünder'ı da okla vurarak öldürür. Devletin, beyliğin selametini her şeyin üstünde gören Osman Bey, bu şekilde yiğitliğini ve kararlılığını sergilemiş olur.

Kendigelen kızın babasının tekfuru olduğu Atros Kalesi'ne hücum eden Kumral Dede, böylelikle sadece erenlik yönünü değil, alplığını da göstermiş olur. Savaşçıların azlığından şikâyet eden Rahman'a "alplar isterlerse erenler de yardım eder; bizde de eli kılıç tutacak derviş vardır" (Sepetçioğlu 1977: 268) demesi, ayrıca Kumral'ın, Rahman'ı Karesioğularına elçi gönderirken Atros Kalesi'ne saldırma planını kastederek "şenliğe yetiş" demesi, onun gazaya bakışını yansıtmaktadır.

Ertuğrul Beyin ölümü üzerine ağlamaya ve ağıt yakmaya hazırlanan kadınlara eşi Hayme Ana'nın söylediği sözler de, aşiret içerisinde ve genel Türk toplum yapısındaki görüşleri yansıtmakta, kadınların yiğit yanını gözler önüne sermektedir. "Ağıt Ertuğrul gibi yiğitler için değildir karılar içindir... Ağlanacak erim ölmedi benim, üç arslan babasına ağlanmaz... Bir kadın görmesin gözüm, yiğidi yiğitler gömer" (Sepetçioğlu 1976: 301). Yine Ertuğrul Beyin ölmeden önce, Moğol çapulcularına kurulan bir pusuda öldürülen torunu Bayhoca için söyledikleri kahramanlık göstermenin ve şehitlik mertebesinin nasıl görüldüğü açısından önemlidir: "Bayhoca kadın kucağında mı öldü? Yurduna yuvasına hayınlık yaparken mi öldün? Düşmanına köleyken mi öldün? Yoksa düşman parasıyla Türkmeni satarken mi? Böyle, köpekler ölür, Bayhoca gibiler ölmez" (Sepetçioğlu 1976: 294).

Çatı romanı boyunca özellikle Orhan Beyin kahramanlık yönünün de yer yer öne çıkarıldığı sahneler vardır. Beyliğin varisi olarak alp ve liderlik kişiliğini edinebilmesi için yetişmeye başlar. Manevî yapıyı temsil eden ise Osman Beyin diğer oğlu Alaeddin olmuştur. Edebalı'nın Osman Beye söy-

lediği şu sözler, Orhan'ın ve Alaeddin'in şahsında alplık ve erenliğin bir başka açıdan ifadesi olur: "Alaeddin kitap okur, Orhan kılıç; kılıçla kitap düşman olmaz o zaman örnek olur, bir atın, iki kulağı gibi dimdik, yan yana..." (Sepetçioğlu 1977: 141). Bunlara ek olarak romanlarda işlenen at sevgisinin, demircilik mesleğinin, iyi kılıç kullanma ve savaşçı millet olma özelliklerin Anadolu'daki ilk dönem Türkmen varlığına ait olan kavram ve temalardır. Romanlarda bu unsurların işlenmesi bir tür millî romantizm vücuda getirme bağlamında vurgulanmış, tarihî roman türünün imkânları içinde işlenmiştir.

Sonuç

Mustafa Necati Sepetçioğlu, "tarih" kavramı ekseninde yazmış olduğu romanlarında, "tarihini sevme" ve "millî bilinç" gibi bir milletin en çok muhtaç olduğu temel dayanak noktalarına dikkatleri çekmek ister. Böylelikle, geçmişini gözden geçirecek olan insanın, bugününü ve yarınını daha güçlü bir şekilde kuracağı, bu tarihsel birikimin onun için vazgeçilmez bir unsur olduğu tartışma götürmez. Bu vazgeçilmezlik, bütün manevî ve maddî değerleri ile bireyin bütünleşmesi ve topluluğun militleşmesi sürecini getirecektir. Sepetçioğlu, tam da bu noktada Müslüman Türk varlığının "ruh ve beden" birlikteliğini karşıladığını düşündüğümüz "manevî öğeleri ve kahramanlık öğelerini", *Konak* ve *Çatı* ile beraber diğer pek çok romanında işlemiştir. Bu öğeler, Müslüman Türk varlığının kendilik değerleri olarak adlandırılacak öğelerdir. Bütün bir toplum yaşayışı, yüzyıllar boyu bu temel ayaklar üzerinde durmuş ve varlığını bunlarla ortaya koymuştur.

Kaynaklar

- Çelik, Yakup (2007), "Tarih Roman İlişkisi-Tarihi Romanda Kişiler", *Turcology in Turkey*, (selected papers), Szeged: 539 s.
- Çeşitli, İsmail (2006), "Kilit Romanında Kilit Metaforu", *Türk Yurdu*, Eylül, s.65-68.
- Özcan, Tarık (2003), Oğuz Kağan Destanının Kahramanlık Mitosu Bakımından Çözüm- lenmesi, *Millî Folklor*, Bahar, S. 57, s. 76-81.
- Sepetçioğlu, Mustafa Necati (1976), *Konak*, İstanbul: İrfan Yayınevi, 320 s.
- Sepetçioğlu, Mustafa Necati (1977), *Çatı*, İstanbul: İrfan Yayınevi, 416 s.
- Fordham, Frieda (2001), *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*, İstanbul: Say Yay.